

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВОК КОМПЛЕКСІВ ОДЯГУ В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРІ. РОЛЬ КУРАТОРА ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ВИСТАВКИ

Педан Т. В.

ВСТУП

Організація виставок в сучасному мистецькому просторі України є активним і динамічним процесом, який залучає велику кількість молодих, талановитих художників, кураторів, галерейних працівників та інших фахівців.

Україна має багату історію та традиції у сфері мистецтва і залишається важливим центром сучасного та традиційного мистецтва у світі. Сучасний мистецький простір в Україні включає в себе виставкові зони та музеї різних рівнів, а також багато галерей та арт-центрів, де можна побачити та придбати твори мистецтва. Зазвичай організація виставок в Україні проводиться за ініціативою мистецьких галерей, музеїв, арт-центрів, фондів та інших мистецьких організацій. Ці інституції працюють зі світовими та українськими художниками, кураторами та колекціонерами для створення виставкових проєктів різного масштабу та тематики. Сьогодні виставкові проєкти все частіше створюються за участі не лише художників, а й науковців, істориків мистецтва, філософів та кураторів. Це дає змогу досліджувати сучасні тенденції в мистецтві на перетині різних сфер діяльності, а також знайомитися з творчістю митців з різних країн та культур¹.

У деяких містах України, таких як Київ, Львів та Одеса, діє кілька десятків мистецьких організацій, які регулярно проводять виставкові заходи. Багато з цих інституцій активно співпрацюють з міжнародними партнерами та організаціями, що дозволяє забезпечувати високу якість організації та проведення виставок. Україна також бере участь у міжнародних виставках та бієнале, які є важливими заходами для взаємодії з мистецькою спільнотою за кордоном та відображенням українського мистецтва у світі.

¹ Северин В. Генеза виставкової діяльності в Україні. *Новий Колегіум*. 2018. № 3. С. 38–39.

1. Теоретичне підґрунтя організації виставок одягу в сучасному культурно-мистецькому просторі. Роль куратора під час організації виставки

Організація виставок – це складний і багатогранний процес, який вимагає більшої кількості часу, ресурсів і кваліфікації від кураторів та організаторів виставок. Він потребує попередньої системної розробки наукового змісту експозиції, її архітектурно-художнього рішення та технічного оснащення. Саме тому складовими частинами проектування експозиції є: наукове проектування, в ході якого розробляються основні ідеї експозиції та її конкретний зміст, художнє проектування, покликане забезпечити образне, пластичне втілення теми, технічне та робоче проектування, що фіксує місце кожного експоната, тексту і технічних засобів².

Вся ця робота вимагає від кураторів та організаторів особливої уваги до роботи³. Нижче перераховані вимоги, які можуть бути пред'явлені кураторам під час організації виставок:

- Куратор повинен мати глибоке знання теми виставок і експонованих об'єктів, саме тому він має ретельно опрацювати ідею проекту, щоб розкрити її для відвідувачів⁴.
- Куратор повинен уміти визначити цільову аудиторію виставки, щоб правильно розташувати експонати та придумати дизайн виставки, який буде найбільш привабливим для цієї аудиторії.
- Куратор повинен мати навички планування та організації проекту. Він повинен уміти створювати бюджет і контролювати хід роботи команди⁵.
- Куратор повинен мати навички маркетингу і просування проекту. Він повинен уміти створити ефективну рекламну кампанію, щоб залучити максимальну кількість відвідувачів.
- Куратор повинен мати хороші комунікативні навички, щоб ефективно взаємодіяти з відвідувачами виставки⁶.

² Яковець І. О. Музейна експозиція як специфічна інформаційно-художня структура. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . 2012. № 8. С. 47

³ Роль кураторів у формуванні артсередовища й сучасних тенденцій у мистецтві (оглядова довідка за матеріалами інтернету за 2019–2021 рр.) [Електронний ресурс]. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. 2021. Вип. 3/4. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2021/Kurator.pdf

⁴ Островська-Люта О. Кураторська позиція. Korydor.in.ua. – 15.02.2012. URL: <http://korydor.in.ua/texts/934-kuratorska-pozitsiya>

⁵ Александрова Н., Сорокина Е., Филоненко И. Выставочный менеджмент. Технология организации и рекламно-информационного сопровождения выставок и конференций. Н. Ростов на-Дону : Экспортное бюро, 2001. С. 5–8

⁶ Кураторський посібник / за редакцією О. Погребняк, Д. Чепурного, К. Яковленко. Київ : ІЗОЛЯЦІЯ ; Платформа культурних ініціатив, 2020. С. 24.

Організатори сучасних виставок в Україні стикаються з рядом проблем, серед яких можна виділити наступні:

1. Фінансування. Організація виставок вимагає значних витрат на оренду приміщень, транспортування та зберігання експонатів, рекламу та інші витрати. Українські організатори часто мають обмежений бюджет, що ускладнює проведення виставок та зменшує їхню масштабність.

2. Відсутність сучасних виставкових приміщень. У більшості міст України відсутні сучасні виставкові приміщення, що відповідають міжнародним стандартам. Це ускладнює проведення виставок та знижує їх якість.

3. Недостатня підтримка влади. Українська влада часто не надає достатньої підтримки сучасному мистецтву та організаторам виставок, що ускладнює їхню діяльність та зменшує їхню кількість.

4. Неповна інформаційна підтримка. Українські ЗМІ часто недостатньо відображають діяльність сучасних художників та організаторів виставок, що знижує їхню відвідуваність та популярність серед глядачів.

5. Проблеми з безпекою. Україна знаходиться в стані війни, що ускладнює проведення виставок в окремих регіонах країни та знижує кількість глядачів.

6. Недостатня міжнародна співпраця. Українські організатори виставок часто не мають достатніх зв'язків з міжнародними художніми організаціями і це ускладнює привернення уваги міжнародної аудиторії, зменшує можливості для обміну досвідом та співпраці з іншими країнами.

7. Проблеми з організацією транспортування та зберігання експонатів. В Україні недостатньо розвинена інфраструктура для транспортування та зберігання художніх експонатів, що може призвести до їх пошкодження або втрати під час перевезення та зберігання.

8. Недостатнє зацікавлення глядачів. Українці не завжди проявляють достатній інтерес до сучасного мистецтва, що може знижувати кількість відвідувачів виставок та їхню популярність.

Незважаючи на ці проблеми, організатори сучасних виставок в Україні продовжують працювати та розвиватися, спрямовуючи свої зусилля на підвищення якості виставок та привернення уваги глядачів. Для цього вони використовують різноманітні стратегії, такі як залучення міжнародних художніх організацій, співпрацю зі ЗМІ та іншими партнерами, проведення різноманітних заходів та акцій для привернення уваги до виставок.

В той час, як виставки сучасного мистецтва відображають сучасний світ, його проблеми та виклики, залучають увагу громадськості до

актуальних тем та проблем, зокрема соціальних, політичних та екологічних⁷, виставки традиційного мистецтва допомагають зберегти українські традиції та культуру. Вони охоплюють багато різних напрямків мистецтва, таких як створення вузлової ляльки, декоративний розпис, вишивка, ткацтво та інше. Відіграючи важливе значення для України, вони дають можливість відроджувати та показувати історичні та культурні традиції України, які сприяють їх збереженню та популяризації серед населення⁸.

Важливе значення для збереження та популяризації культурної спадщини має організація виставок традиційного мистецтва. Ось декілька причин, чому важливо організовувати виставки традиційного одягу:

1. Збереження культурної спадщини: Традиційний одяг є частиною культурної спадщини, яка може бути під загрозою зникнення внаслідок глобалізації та модернізації. Організація виставок традиційного одягу допомагає зберегти цю спадщину для майбутніх поколінь.

2. Популяризація культури: Виставки традиційного одягу можуть привернути увагу до культури та традицій різних народів, що може сприяти їх популяризації та розумінню.

3. Розвиток туризму: Виставки традиційного одягу можуть стати однією з атрактивностей для туристів, що може посприяти розвитку туризму в регіоні.

4. Відображення історії: Традиційний одяг може відображати історію та культурні звичаї різних народів. Виставки традиційного одягу можуть допомогти розкрити історію та традиції народів через одяг.

5. Дослідження та навчання: Виставки традиційного одягу можуть слугувати джерелом для дослідження та навчання про культуру та історію народів, що може бути корисним для науковців, студентів та інших зацікавлених осіб.

Отже, організація виставок традиційного одягу має важливе значення для збереження культурної спадщини, популяризації зацікавлення до культурних традицій та історії народів, розвитку туризму та навчання. Виставки традиційного одягу можуть також стати місцем обміну думками та ідеями між людьми різних культур, що може сприяти розумінню та толерантності між народами. Окрім того, організація виставок традиційного одягу може бути корисна для розвитку ремесел

⁷ Yakovets I., Gamaliia K., Opaliev M., Zhadeyko O., Fomina K., Formation of exhibition art space in the context of project culture development. *Review of International Geographical education*. No 1. P. 2461.

⁸ Голубець Г. Виставки Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у 2012 році. *Народознавчі зошити*. 2013. № 2. С. 368–369.

та мистецтва, пов'язаних з виготовленням традиційного одягу, що може сприяти розвитку економіки та збереженню майстерності. Виставки традиційного одягу можуть стати місцем зустрічі та обміну думками між людьми різних культур, що може сприяти розумінню та толерантності між народами.

Проте, організація виставок одягу може зіткнутися з деякими проблемами, які потребують особливої уваги та відповідальної роботи. Серед таких проблем:

1. Збір та збереження колекції: Для виставки традиційного одягу потрібна колекція різноманітного традиційного одягу. Організатори повинні знайти, відібрати, дослідити особливості створення та оздоблення цього одягу, а також забезпечити його відповідне збереження в експозиції.

2. Консервація та обробка одягу: Традиційний або історичний одяг зазвичай виготовляється з натуральних матеріалів, таких як бавовна, шовк або вовна, і потребує особливої уваги щодо консервації та обробки. Організатори повинні забезпечити належний догляд за одягом, щоб зберегти його стан та вигляд.

3. Створення виставкового простору: Під час організації виставки одягу необхідно створити привабливий виставковий простір, де можна буде детально розглядати цей одяг. Це може вимагати певної організації та розміщення, а також належного освітлення та забезпечення інтерактивними засобами для розкриття його інформаційного потенціалу⁹.

4. Забезпечення безпеки: Організатори повинні забезпечити безпеку та захист традиційного одягу під час транспортування, зберігання та створення виставки. Цей етап може включати страхування, захист від ушкоджень та встановлення заходів безпеки.

5. Належне документування: Організатори повинні документувати кожен елемент виставки, зокрема кожен експонат традиційного одягу, його історію, походження та інші деталі. Це допоможе зберегти інформацію про виставку для майбутнього і зробить її доступною для наукових та культурних досліджень.

6. Комунікація з громадою: Організатори повинні взаємодіяти з місцевою громадою, щоб забезпечити підтримку та сприяння виставці традиційного одягу. Це може включати співпрацю з місцевими організаціями та дослідження думки громади про виставку.

7. Фінансування: Організація виставки традиційного одягу може вимагати значних витрат на збір, консервацію, транспортування та

⁹ Яковець І. О. Експозиційна діяльність та дизайн експозиції в музеях: особливості сучасного стану в Україні. Музейний альманах. *Наукові матеріали: статті, есе. Черкаський обласний художній музей*. Черкаси : Ю. А. Чаабаненко, 2010. № 1. С. 12–15.

створення виставкового простору. Організатори повинні знайти достатню кількість джерел фінансування для забезпечення успішної організації виставки.

8. Культурні різниці: Виставка традиційного одягу може бути представлена в різних культурних контекстах, що може викликати питання та конфлікти. Організатори повинні бути уважні до культурної різниці та забезпечити кожен експонат виставки відповідними поясненнями та контекстними підписами.

9. Дотримання прав інтелектуальної власності: Організатори повинні дотримуватися законів про інтелектуальну власність та забезпечити належну охорону прав власників традиційного одягу, який демонструється на виставці.

Отже, ці проблеми можуть виникнути під час організації виставки традиційного одягу, тому організатори повинні бути уважними до цих питань та забезпечити належну підготовку та організацію виставки для подальшого її успіху.

2. Практична реалізація виставок традиційного одягу (іноземний та вітчизняний досвід)

Організація виставок одягу в Україні та в Європі може відрізнятися за багатьма аспектами, зокрема:

За культурними особливостями: Виставки одягу в Україні можуть бути більш спрямовані на збереження та популяризацію української культурної спадщини та традицій, тоді як виставки одягу в Європі можуть охоплювати різні культури та традиції.

За форматом виставки: Виставки одягу в Україні можуть бути організовані у форматі музеїв або виставкових залів, а також в рамках різноманітних культурних подій, які проходять на вулицях та площах міст, зокрема фестивалів та ярмарок¹⁰. У Європі можуть бути використані ті ж самі формати, але також можуть бути популярніші мобільні виставки, що пересуваються з одного місця до іншого.

За технічним забезпеченням: Виставки одягу в Європі можуть мати більше технічних можливостей, таких як використання проєкторів, мультимедійних інсталяцій, звукових та світлових ефектів, які допомагають створити особливу атмосферу та залучити увагу відвідувачів. Українські виставки одягу можуть бути менш технологічними, але з іншого боку, вони можуть бути більш проникливими та мати більшу взаємодію з глядачами.

¹⁰ Сьомкін В. В. Проблеми виставок і ярмарків в Україні в контексті дизайн-діяльності. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. 2015. Вип. 1. С. 116.

За цільовою аудиторією: Виставки одягу в Україні можуть бути більш спрямовані на місцеву аудиторію, яка більш зацікавлена в збереженні культурної спадщини та традицій. У Європі виставки одягу можуть бути більш спрямовані на широку аудиторію з різних країн, яка більш зацікавлена в дослідженні та вивченні різних культур та традицій.

За рівнем розвитку промисловості моди. В Європі промисловість моди має довгу історію, що дозволяє залучати висококваліфікованих дизайнерів та технічних спеціалістів для створення якісних виставок. Україна має великий потенціал у сфері моди, але промисловість моди ще не досягла такого високого рівня.

За рівнем бюджету. Організація виставок одягу в Європі може вимагати більшого бюджету, ніж в Україні. Це може бути пов'язано з високими витратами на прокат виставкових приміщень, оренду техніки, дизайн та рекламні матеріали. Фінансування виставок одягу в Європі може бути більшим, оскільки досить часто ці виставки є комерційно успішними заходами, які привертають багато відвідувачів та спонсорів. Україна, з іншого боку, може стикатися з обмеженим бюджетом на організацію виставок.

За розміром виставки. Виставки одягу в Європі можуть бути більшими за площею, оскільки саме так вони можуть привернути більшу кількість відвідувачів. Українські виставки одягу можуть бути меншими за розміром, але вони можуть бути більш інтимними та персоналізованими.

За фокусом виставки. Виставки одягу в Європі можуть бути спрямовані на дизайнерський одяг та високу моду, тоді як в Україні виставки можуть бути спрямовані на національний фольклорний костюм, а також на вінтажні предмети одягу та взуття.

За підходом до експозиції. В Європі можуть використовуватися більш новітні технології для створення ефектних виставок, тоді як в Україні можуть бути використані традиційні підходи, такі як використання фольклорних елементів та взяття за основу національних традицій.

За конкуренцією. В Європі існує велика конкуренція серед виставок одягу, що вимагає від кураторів більшої уваги до деталей та високої якості організації. В Україні, на ринку Європи, ринок моди ще не настільки розвинений, тому конкуренція може бути меншою.

За рівнем міжнародного сприйняття. Виставки одягу в Європі можуть мати більший міжнародний вплив, ніж в Україні. Європа має більш розвинену сучасну індустрію та широкий міжнародний ринок, ніж Україна. Європейські виставки одягу можуть відвідувати багато світових лідерів такі, як дизайнери, науковці та журналісти. У порівнянні

з Європою Україна має менший потік відвідувачів та лідерів думок, тому виставки одягу в Україні можуть мати менший міжнародний вплив і в більшості, бути цікавими лише місцевій аудиторії.

Отже, організація виставок одягу може відрізнятись в залежності від культурних традицій, форматів, технічних можливостей та цільової аудиторії. Однак, в обох випадках, виставки одягу можуть бути важливим інструментом для збереження та популяризації культурної спадщини та традицій.

Організація виставок одягу за кордоном може відрізнятись в залежності від країни та конкретної виставки. В Європі часто організуються модні виставки, які присвячені певним темам, дизайнерам або періодам в історії моди. Організаторами можуть виступати різні установи – музеї, галереї, виставкові центри або приватні організатори.

Музей Альберта та Вікторії має велику колекцію весільних суконь¹¹, яку у 2015 році вирішили продемонструвати на виставці весільної моди “Wedding Dresses 1775–2014». Куратори музею зібрали в експозиції понад вісімдесяти вишуканих, класичних та сучасних екстравагантних моделей весільних суконь у період з 1775 по 2014 рік, тобто виставка охоплювала майже 250-річний період існування суконь. Крім самих суконь, на виставці експонувалися підв’язки, ювелірні прикраси, вінки, фата нареченої, ескізи вбрання та зразки запрошень. Виставка супроводжувалася відеоматеріалами з кадрами історичної хроніки, фрагментами фільмів, окремим блоком йшли розповіді-роздуми сучасних дизайнерів про те, як вони працювали для монарших осіб і знаменитостей, створювали для них святкові вбрання та аксесуари. Вибір весільного одягу розповідав про становище у суспільстві нареченої та нареченого. Куратор цієї виставки Едвін Ерман розповідав, що у XVIII столітті, найбільш престижною тканиною для весільної сукні нареченої вважалася парча, яка включала золоті і срібні нитки. Саме цю тканину обирало більшість наречених, які хотіли наслідувати монарших осіб. Подібна тенденція простежувалася рівно до того моменту, як королева Вікторія вийшла заміж у білому атласі в 1840 році. Саме королевою Вікторією була введена в моду особлива модель весільного плаття, яку пізніше стали називати «вікторіанською». Це весільна сукня з вузьким ліфом, об’ємною спідницею на кринолінах і довгим шлейфом. Голову королеви прикрасили вінком з квітів апельсина «флор-доранж» і мереживною вуаллю, яку несло вісімнадцять осіб. Ця гравюра з весілля королеви Вікторії в розкішній весільній сукні та вінку з квітів апельсину доповнювала відтворену в експозиції сукню. Цікавий факт, що мода

¹¹ Wedding dress. V&A The Family Of Art, Design And Performance Museums: website. URL: <https://www.vam.ac.uk/collections/wedding-dress>

королеви Вікторії на подібні вінки охопила і україночок, які розробили власну імітацію – воскові вінки, для яких вручну виготовлялися паперові квіти і потім вошилися у парафіні.

Частину експозиції присвятили змінам, які відбулися із весільною сукнею на початку ХХ століття. Після Першої світової війни в суспільстві збільшився інтерес ЗМІ до весілля, особливо до одружень відомих світських пар, і вбрання стали яскравішими та неординарнішими. Саме тому до цього розділу експозиції додали сукні відомих герцогинь, зокрема весільну сукню Маргарет Вігхем, створену Норманом Хартнеллом, яку розшивали зірками та перлами тридцять швачок протягом шести тижнів. Більшу частину часу зайняло оздоблення розкішного шлейфу майже чотири метри завдовжки¹².

Дуже епічною в представленні унікальних зразків одягу виставкою була виставка одягу Едмонда Ротшильда, яку було представлено в Луврі в період з 28 жовтня 2021 року по 31 січня 2022 року¹³. Вона була присвячена колекції одягу Едмонда Ротшильда, відомого французького бізнесмена та мецената, який був відомий ще й своєю колекцією одягу, яку він збирав протягом багатьох років. Виставка в Луврі продемонструвала понад 140 елементів одягу та аксесуарів, зібраних Ротшильдом, від ранніх зразків 18 століття до сучасних дизайнерських творів. Його колекція включала роботи таких видатних дизайнерів, як Коко Шанель, Крістіан Діор та Ів Сен-Лоран, а також роботи менш відомих дизайнерів того часу.

Виставка в Луврі продемонструвала, як Ротшильд у своїй колекції об'єднав роботи різних дизайнерів і стилів, створивши єдиний ансамбль, що відображав зміни в моді та культурі протягом багатьох століть. Виставка включала й інтерактивні елементи демонстрації одягу, які дозволили відвідувачам детальніше вивчити дизайн та конструкцію окремих предметів одягу. Наприклад, було створено віртуальну довідку, яка дозволяла дослідити різноманітні елементи одягу з різних ракурсів та дізнатися більше про їх конструкцію та деталі. Також на виставці були розміщені інтерактивні екранні стіни, на яких відтворювалися розкладки та дизайни окремих предметів одягу. Відвідувачі могли наблизитися до екранів та дослідити кожен елемент окремо. Крім того, на виставці було представлено кілька демонстрацій дизайнерських технологій та інструментів, що використовувалися під час розробки колекцій. Відвідувачі мали можливість детальніше ознайомитися з процесом

¹² Wedding dresses 1775–2014. *LiveJournal*: website. URL: <https://fineartshop.livejournal.com/574631.html> (date of application: 19.03.2023)

¹³ Costume Designs from the Edmond de Rothschild Collection. *Louvre*: web-site. URL: <https://www.louvre.fr/en/what-s-on/exhibitions/on-stage> (date of application: 19.03.2023)

створення дизайну та конструкції предметів одягу. Також на виставці була створена спеціальна мультимедійна зона, де відвідувачі могли побачити відео-історії про життя та творчість Едмонда Ротшильда, а також процес створення його колекцій.

Ця виставка стала унікальною можливістю для любителів моди та історії костюму побачити оригінальне поєднання вишуканих предметів одягу попередніх історичних періодів та супровідної демонстрації створення цього одягу від замальовок до пошиття та оздоблення колекції. Комплексно цей виставковий проєкт слугує яскравим прикладом дослідження колекції, обробки її інформаційного потенціалу, забезпечення найкращого просторового розміщення та збереженості цієї колекції на виставці.

Не менш цікаву експозицію можна побачити в музеї Національного Шварцвальдського костюму¹⁴, що розташований у приміщеннях монастиря капуцинів – єдиного монастирського комплексу ордену капуцинів, що зберігся, на півдні Німеччини, з часів 30-річної Війни. У вітринах цього музею показано понад 100 оригінальних костюмів Шварцвальда. Шварцвальд і Баварія – два найвідоміші своїми костюмами регіони Німеччини. Експозиція демонструє національне селянське вбрання, що розвивалося протягом декількох століть, змінювалося залежно від моди, ступеня багатства чи бідності, релігійних конфесій місцевого населення. Звичайний сьогодні костюм Шварцвальду склався до 18 століття й до кінця 19 століття його на постійній основі носили у всіх сільських районах регіону.

Сьогодні традиційні костюми в Німеччині відіграють важливу роль під час фестивалів та свят. У кожній родині, у кожного мешканця Шварцвальда, обов'язково є костюми, в яких вони не лише ходять на свята, але й одягають на весілля, а іноді й просто у вихідні дні. З плином часу, костюм дещо трансформувався, виникло глибоке декольте, і можливість носити сукні різної довжини. Особливу роль на виставці музею приділено головним уборам регіону. Молоді дівчата та наречені носили приголомшливі головні убори – шепелі, прикрашені кольоровими скляними або кришталевими намистинами. Ошатні шепелі могли бути з напівдорогоцінного каміння, з позолотою. Вага такого шепеля сягає 5 кілограм. Ще один головний убір Шварцвальда, представлений в експозиції – болленхут – знаменита шапочка «дівчат зі Шварцвальда» з червоними помпонами. Спочатку їх носили лише молоді незаміжні

¹⁴ Schwarzwälder Trachtenmuseum Haslach. *Tripadvisor*: web-site. URL: https://www.tripadvisor.ru/Attraction_Review-g2291703-d3474405-Reviews-Schwarzwaelder_Trachtenmuseum_in_Haslach-Haslach_im_Kinzigtal_Baden_Wuerttemberg.html (date of application: 19.03.2023)

дівчата протестантського віросповідання в деяких місцевих селах. Коли дівчина виходила заміж, вона змінювала колір помпонів на чорний. Червоні та чорні помпони символізують місцеві вишню та черешню – одна росте поодиноці, а друга з декількома ягідками на одній гілочці, тобій сім'єю. На сьогоднішній день ця шапочка стала символом всього Шварцвальда й саме її можна побачити на сувенірній продукції регіону – ляльках, листівках та магнітиках.

В експозиції цього музею можна зустріти сукні зі Страсбургу та Хазлау, з селищ Санкт Пітер та Санкт Мерген, Філінгена, Сімонсвальду, Фрайбурга та Базеля. Ці костюми сусідніх районів дуже схожі між собою. Жіночий костюм, як правило, включає спідницю – корсет з оксамитовим ліфом та високим коміром, «пуш» – короткий жакет або ватник, і візерунковий шовковий фартух. На голову одягався плоский солом'яний капелюх, влітку білий, взимку чорний або забарвлений, або обтягнутий чорною тканиною, з полями та вишитим низом, і довгими стрічками позаду. Наряди Ельзасу та Сундгау, району Боденського озера, швейцарських кантонів Шаффхаузен, Ааргау та Базель, районів між Неккаром, Альбом та Дунаєм відрізнялися лише деякими елементами, про що свідчать численні ілюстративні зображення з супровідними поясненнями, щоб невідготовлений глядач або турист іншої країни зрозумів особливості костюму кожного регіону.

У музеї Шварцвальдського костюму представлені не лише костюми, а й окремі елементи одягу, мереживо, дрібні предмети побуту. В окремій рамці представлено так зване, шпульне мереживо, яке виготовлялося з бавовняної, шовкової чи лляної пряжі, могло бути з металевої нитки, в якій шовкове ядро було обмотане вузькою смужкою золота чи срібла. Всі мережива були ручної роботи. Шийна хусточка в костюмі Шварцвальду мала функціональне призначення – її зав'язували дуже туго, щоб зрозуміти чи викликає це дискомфорт. Якщо останнє виявлялося правдою, то жінка розуміла, що має проблеми з ендокринною. Ще один цікавий нюанс – бантик на фартуху. Якщо він зав'язаний праворуч – жінка одружена, якщо ліворуч – ще незаміжня.

Гравюри та листівки доповнюють історію вбрання в музеї, адже на початку 19 століття через активний розвиток подорожей почали з'являтися мальовничі зображення традиційних костюмів, у яких спочатку використовувалася техніка гравіювання та травлення на мідних пластинах, а потім літографія. В Парижі видавалися книжки та альбоми з зображеннями шварцвальдського костюму. Експозицію супроводжують історичні світлини костюму, які на жаль розмістили на сходах так, що їх важко сфотографувати в рамках, що мають відблиски. Ці фотографії дуже допомагають у вивченні костюма дослідниками та науковцям, але щоб

зробити фотофіксацію потрібно домовлятися з музеєм за окрему дослідницьку зйомку.

Не менш вражаючі експозиції історичного та традиційного костюму можна побачити в Україні. Одну з найбільших колекцій традиційного одягу в Україні має Музей Івана Гончара, що у Києві. Колекція музею налічує понад 15 000 етнографічних та художніх одиниць, серед яких 2700 зразків тканини (рушники, сорочки, верхній одяг, килими, зразки вишивок та багато іншого). В експозиції музею¹⁵ можна побачити Жіноче святкове вбрання Східного Полісся, Жіноче святкове вбрання Буковини, Жіноче весільне вбрання Середньої Наддніпрянщини (Полтавщини та Київщини), Гуцульське жіноче свткове вбрання, Подільське весільне вбрання, Жіноче святкове вбрання покуття. Крім жіночого вбрання в експозиції можна ознайомитись з чоловічим святковим вбранням Західного Полісся, чоловічим святковим вбранням Середньої Наддніпрянщини, чоловічим святковим вбранням Надсяння, Покуття та Поділля. Жіноче весільне вбрання Середньої Наддніпрянщини, а саме Полтавщини містить сорочку полтавського типу, яку перейняли й на Слобожанщині. В оздобленні переважає геометризований орнамент, який виконували різними техніками (вирізування, лиштвою, мережками та прутиком). Відомо, що для сорочок Полтавщини були характерні вишивки, виконані лічильною гладдю, вирізуванням, виколуванням, зерновим виводом та мережкою. Суто регіональною ознакою цього регіону була вишивка «білим по-білому», яку підкреслювали сіро-голубою або сіро-жовтою нитками. В експозиції музею Івана Гончара в весільному строї Полтавщини представлена сорочка, виконана в техніці лиштви та вирізування. Поверх сорочки одягнуто жіночу керсетку з бордової тафти і аплікацією чорним плісом та викладеним з оксамиту своєрідним орнаментом вазонного типу, розташованим симетрично. Таке оздоблення полтавських керсеток відрізняло їх від київських та слобожанських. Спідницю прикрашає парчева запаска, а поверх керсетки одягнуто намисто-коралі та дукач на шовковій нитці. Окрему увагу привертає полтавський чубатий весільний вінок, виготовлений з балабонів у три ряди, між яких часто вставляли квіти, парафінові прикраси, намистинки та пір'я.

Кожний етнографічний регіон України мав свої локальні особливості декорування традиційного одягу, які відрізнялися кроєм та оздобленням. У жіночому святковому вбранні Київщини можна простежити локальні особливості за керсеткою, куточок передньої поли керсетки оздоблювався певним декором. Такий декор можна побачити на старих світлинах Київщини початку ХХ століття. Старовинні світлини, як і у випадку

¹⁵ Музей Івана Гончара. Колекції музею. URL: <https://honchar.org.ua/collections>

з музеєм Шварцвальдського костюму допомагають непідготовленому глядачу виставки співвіднести костюми, представлені на виставці з історичними фото з маркуванням регіонів України. Таким чином, можна простежити особливості декору вбрання спільні для загальноукраїнського костюму і відмінні, залежно від регіонального оздоблення кожного вбрання.

Експозиція цього музею викликає особливий інтерес дослідників та народних майстрів, які бажають заглибитися в старовинні традиції створення українського вбрання. Особливість цього музею – комплексні етнологічні дослідження, польові експедиції, організація наукових конференцій та культурно-мистецьких заходів, які просувають експонати з виставок музею. Що стосується побудови експозиції, то для цього музею характерна суто українська особливість побудови експозиції за хронологічними рамками, коли експозицію одягу просто виставляють вздовж стіни в певному хронологічному порядку за етнографічним районуванням, щоб відвідувачі мали змогу роздивитися вбрання та зрозуміти його особливості відповідно до регіону. Частина експонатів поміщена у виставкові вітрини, які в більшості музеїв Європи давно віджили своє, але українські музеї не маючи вдосконаленої охоронної системи досі користуються цими експозиційними устаткуваннями аби вберегти делікатні деталі одягу від пошкоджень та крадіжок.

Victoria Museum – музей костюма та стилю у Києві, заснований у 2017 році приватною колекціонеркою Вікторією Лисенко¹⁶. Музей налічує понад 1200 автентичних експонатів XIX століття, серед яких – одяг, взуття, аксесуари, дорогоцінності та звичайні побутові речі, якими користувалися мешканці тогочасної України та Європи – загалом.

В експозиції можна побачити кремову жіночу сукню для візитів, датовану орієнтовано 1960 рр., прикрашене шовковою тафтою та мереживом. Сукня складається з трьох частин: ліфа, спідниці і потрійного банта на талії. Її комір та рукави обшиті пишною бахромою, стрічками і шовковими аплікаціями. Позаду спідниця завершується характерним для тих часів шлейфом, а спереду має потаємну кишеню. Інша рожева сукня для візитів виготовлена з шовку й прикрашена мереживом створена з урахуванням правил денного туалету, який носили без глибокого декольте, відкритих плечей і рук. У повсякденному житті цю сукню обов'язково доповнювали капелюшком і рукавичками. Окрасою виставки є весільна сукня Марти Йокум, 1913 р. з брокарду, дюшесу й мережива, в силуеті якої простежується вплив кутюр'є Поля Пуаре. Саме він увів у моду вільний одяг, натхненний античністю та японською культурою. Цю сукню знайшли на одному з горищ у Нью-Йорку,

¹⁶ Victoria Museum. Collection. URL: <https://victoriamuseum.com.ua/fund/>

у скрині, де зберігалися також шовкові весільні туфельки, фото та газетна замітка з докладним описом сукні та самого весілля Марти. Рукава сукні схожі з кімоно, а тунікоподібна верхня частина спідниці запозичена з давньогрецького одягу, але осучаснена асиметричною лінією низу. Талія сукні трохи завищена за модою 1910-х років і підкреслена багаторядним перловим декором, яким оздоблені і декольте, і ліф і кінці рукавів. Інформаційне забезпечення повідомляє, що для оздоблення сукні брали не натуральні перли, а штучні, які були прикметою часу. На початку ХХ століття з недоступного предмета розкоші ці прикраси перетворилися на цілком демократичний матеріал, придатний і для створення недорогих, але ефектних прикрас, і для декорування одягу. Остаточо затвердила в моді штучні перли Коко Шанель, яка відкрила свій перший бутик у Довілі якраз 1913-го – у тому ж році, коли було зшито весільну сукню Марти Йокум.

В експозиції також представлені чоловічі фраки та сюртуки початку ХХ ст., а також різноманітні аксесуари – брошки та віяла, які супроводжували жіночі вбрання Європи ХІХ–ХХ століття. Особливий інтерес викликало віяло у формі мушлі, розшите паетками і фігурними металевими елементами золотого і срібного кольору. Пластини віяла виготовлені зі слонової кістки, з ажурним різьбленням, інкрустовані срібними кульками, з поглибленням тонованим золотом фарбою.

Особливістю цього виставкового простору є приглушене світло та темно-сірий колір стін на фоні яких підсвічуються хаотично встановлені сукні, які освічуються спеціальними освітлювальними ліхтарями. В темній залі з напівприглушеним світлом експозиція виглядає ошатно та благородно, а експонати можна подивитись зблизька, оскільки навколо них відсутнє вітринне скло. Світлове оснащення музею це лампи, які не випромінюють УФ-променів, від яких шовк та мереживо можуть пошкодитися. Ультрафіолетове світло може спричинити зневоднення тканини, згоряння кольору та зміну структури волокон, що може призвести до зниження міцності та тертя шовку, а також зміни кольору та текстури мережива. Щоб запобігти пошкодженню тканини, варто обмежити вплив світла лампи на ці делікатні тканини. Під час створення виставок з одягом варто використовувати спеціальні лампи, які не мають УФ-променів і не руйнують структуру одягу.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, варто зауважити, що виставки традиційного мистецтва мають важливе значення для збереження, розвитку та популяризації культурної спадщини України. Вони є важливими заходами для підтримки майстрів та ремесел, що передають традиції від

покоління до покоління. Складовими частинами проектування експозиції є: наукове проектування, в ході якого розробляються основні ідеї експозиції та її конкретний зміст, художнє проектування, покликане забезпечити образне, пластичне втілення теми, технічне та робоче проектування, що фіксує місце кожного експоната, тексту і технічних засобів.

Організовуючи виставки одягу можна зіткнутися з деякими проблемами, наприклад з проблемою збереженості колекції, консервації та обробки одягу, організації виставкового приміщення, забезпечення його безпеки, фінансування, проблемою культурної різниці, яка змінюється відповідно до культурного контексту, а також багато чого іншого. Виставковий простір для виставок одягу має освітлюватися приглушеним світлом, які не випромінюють УФ-променів, що можуть пошкодити шовк та мереживо. Ультрафіолетове світло може спричинити зневоднення тканини, згоряння кольору та зміну структури волокон, а також призвести до зниження міцності та тертя шовку, а також зміни кольору та текстури мережива. Аналізуючи іноземний та вітчизняний виставковий досвід, варто відмітити врахування більшістю музеями для виставкового приміщення саме такого світла, оскільки перед ними ще стоїть завдання не просто продемонструвати одяг, а й зберегти його для наступних поколінь, для досліджень та оцінки експертами мистецької значущості. Важливим моментом є цільова аудиторія виставок одягу: в Україні виставки одягу можуть бути більш спрямовані на місцеву аудиторію, яка більш зацікавлена в збереженні культурної спадщини та традицій, в той час, як в Європі виставки одягу можуть бути більш спрямовані на широку аудиторію з різних країн, яка зацікавлена в дослідженні та вивченні різних культур та традицій.

Важливе значення для виставкових робіт має їх розміщення в просторовому середовищі таким чином, щоб відвідувачі могли роздивитися одяг з будь-якої сторони. Якщо через погану збереженість якоїсь частини одягу, куратори та організатори прийняли рішення сховати ту частину від сторонніх очей, потрібно розмістити за допомогою мультимедійних можливостей реконструйоване зображення або на сенсорному кіоску, що є в експозиції або за допомогою QR коду з посиланням на сторінку з зображенням. Звісно, що за технічним забезпеченням виставки одягу в Європі можуть мати більше технічних можливостей, (проекторів, мультимедійних інсталяцій, звукових та світлових ефектів), які допомагають створити особливу атмосферу та залучити увагу відвідувачів. Українські виставки одягу можуть бути менш технологічними, але з іншого боку, вони можуть бути більш проникливими та мати більшу взаємодію з глядачами.

Робота куратора виставки є дуже важливою. Куратор повинен мати глибоке знання теми виставок, щоб розкрити її для відвідувачів та показати найкращі моменти експонатів. Куратор має уміти визначити цільову аудиторію виставки, щоб придумати дизайн виставки, який буде найбільш привабливим для цієї аудиторії. Навички планування та організації проекту також важливі для куратора виставки, так само, як і вміння створювати бюджет і контролювати хід роботи команди. Щоб просувати свій виставковий проєкт, куратор має вміти створювати ефективну рекламну кампанію, щоб залучити максимальну кількість відвідувачів. Щоб ефективно взаємодіяти з цими відвідувачами, куратор повинен мати хороші комунікативні навички.

АНОТАЦІЯ

В статті розглядається процес організації виставок одягу в сучасному культурно-мистецькому просторі, а також підкреслюється роль куратора під час організації виставки.

Автор зауважує, що організація виставок – це складний і багатогранний процес, який вимагає більшої кількості часу, ресурсів і кваліфікації від кураторів та організаторів виставок. Він потребує попередньої системної розробки наукового змісту експозиції, її архітектурно-художнього рішення та технічного оснащення. Така робота потребує від куратора відповідних навичок, зокрема глибокого знання теми виставок, уміння визначати цільову аудиторію виставки, планувати та організовувати проєкт – створювати бюджет і контролювати хід роботи команди. Щоб просувати свій виставковий проєкт, куратор має вміти створювати ефективну рекламну кампанію, щоб залучити максимальну кількість відвідувачів, а для взаємодії з цими відвідувачами, куратор повинен мати хороші комунікативні навички.

На прикладі іноземного та вітчизняного досвіду авторка ділиться практичними порадами створення виставки та відмічає недоліки деяких експозиційних рішень.

Звертаючись до організаційних моментів, автор відмічає ряд проблем, з якими можуть стикнутися організатори виставок в Україні. Серед них: обмеженість бюджету, що ускладнює проведення виставок та зменшує їхню масштабність, відсутність сучасних виставкових приміщень, низька інформаційна підтримка українських ЗМІ, проблеми з безпекою, оскільки Україна знаходиться в стані війни, що ускладнює проведення виставок в окремих регіонах країни та знижує кількість глядачів. Також до них відноситься низька міжнародна співпраця, проблеми з організацією транспортування та зберігання експонатів.

Література

1. Wedding dresses 1775–2014. *LiveJournal*: web-site. URL: <https://fineartshop.livejournal.com/574631.html> (date of application: 19.03.2023)
2. Costume Designs from the Edmond de Rothschild Collection. *Louvre*: web-site. URL: <https://www.louvre.fr/en/what-s-on/exhibitions/on-stage> (date of application: 19.03.2023)
3. Schwarzwälder Trachtenmuseum Haslach. *Tripadvisor*: web-site. URL: https://www.tripadvisor.ru/Attraction_Review-g2291703-d3474405-Reviews-Schwarzwaelder_Trachtenmuseum_in_Haslach-Haslach_im_Kinzigal_Baden_Wuerttemberg.html (date of application: 19.03.2023)
4. Victoria Museum. *Tripadvisor*: web-site. URL: https://www.tripadvisor.ru/Attraction_Review-g294474-d13168425-Reviews-or10-Victoria_Museum-Kyiv.html (date of application: 19.03.2023)
5. Wedding dress. V&A The Family Of Art, Design And Performance *Museums*: web-site. URL: <https://www.vam.ac.uk/collections/wedding-dress>
6. Collection. Victoria Museum: web-site. URL: <https://victoriamuseum.com.ua/fund/> (date of application: 19.03.2023)
7. Yakovets I., Gamaliia K., Opaliev M. Formation of exhibition art space in the context of project culture development. *Review of International Geographical education*. № 1. P. 2460–2468.
8. Yakovets I. A. The museum exhibition: presentation and interpretation. European Science and Technology: materials of the international research and practice conference, Vol.II, Wiesbaden, January 31 st, 2012. C. Wiesbaden, Germany: Publishing office “Bildungszentrum Rodnik e.V.”. 2012. P. 578–580.
9. Александрова Н., Сорокина Е., Филоненко И. Выставочный менеджмент. Технология организации и рекламно-информационного сопровождения выставок и конференций. Н. Ростов на-Дону : Экспортное бюро, 2001. 212 с.
10. Голубець Г. Виставки Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у 2012 році. *Народознавчі зошити*. 2013. № 2. С. 368–377.
11. Кураторський посібник / за редакцією О. Погребняк, Д. Чепурного, К. Яковленко. Київ : Ізоляція. Платформа культурних ініціатив, 2020. 160 с.
12. Колекції музею. *Музей Івана Гончара*: веб-сайт. URL: <https://honchar.org.ua/collections> (дата звернення: 19.03.2023)
13. Островська-Люта О. Кураторська позиція. *Korydor.in.ua* : вебсайт. URL: <https://old.korydor.in.ua/texts/934-kuratorska-pozitsiya> (дата звернення: 19.03.2023)

14. Роль кураторів у формуванні артсередовища й сучасних тенденцій у мистецтві (оглядова довідка за матеріалами інтернету за 2019–2021 рр.). *Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого*. 2021. Вип. 3/4: веб-сайт. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2021/Kurator.pdf (дата звернення: 19.03.2023)

15. Северин В. Генеза виставкової діяльності в Україні. *Новий Колегіум*. 2018. № 3. С. 38–42.

16. Сьомкін В. В. Проблеми виставок і ярмарків в Україні в контексті дизайн-діяльності. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті*. 2015. Вип. 1. С. 113–117.

17. Яковець І. О. Музейна експозиція як специфічна інформаційно-художня структура. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2012. № 8. С. 46–50.

18. Яковець І. О. Експозиційна діяльність та дизайн експозиції в музеях: особливості сучасного стану в Україні. *Музейний альманах*. Наукові матеріали: статті, есе. Черкаський обласний художній музей. Черкаси : Ю. А. Чабаненко, 2010. № 1. С. 12–15.

Information about the author:

Pedan Tamila Valentynivna,

PhD student at the Department of Art Theory and History
National Academy of Fine Arts and Architecture
20, Voznesensky Uzviz, Kyiv, 04053, Ukraine

Methodologist

Regional Organizational and Methodological Center of Culture and Art
62, Pushkinska str., Kharkiv, 61002, Ukraine